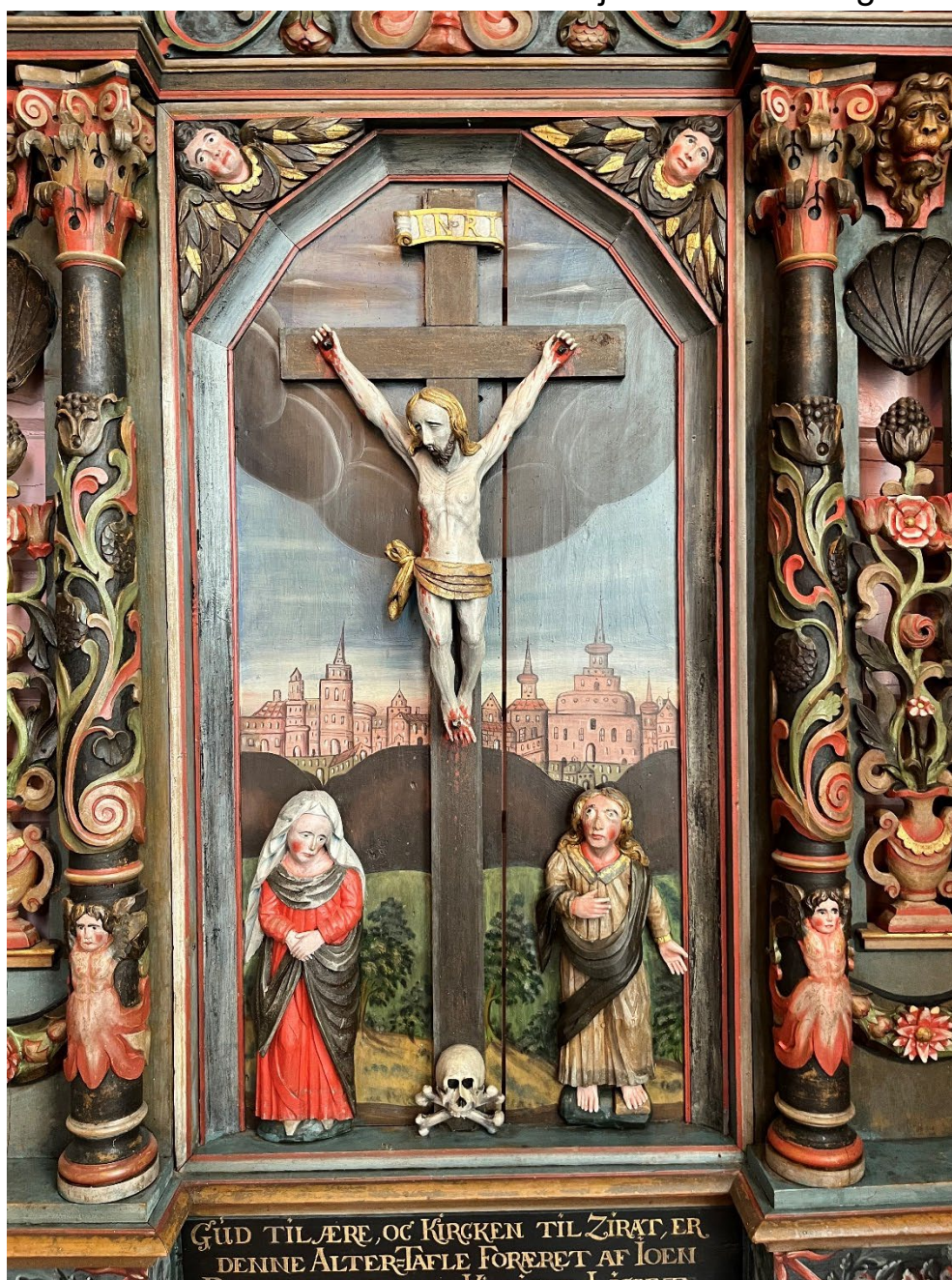

SØMNA KIRKE, SØMNA KOMMUNE, NORDLAND

Tilstandsregistrering av kunst og inventar, 2022

Nina Kjølseth Jernæs og Iver Schonhowd

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Sømna kirke, Sømna kommune, Nordland Tilstandsregistrering av kunst og inventar, 2022	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 146	Publiseringsdato 12.12.2022
	Prosjektnummer 1022278-01	Sider 17
	Avdeling Konservering	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Nina Kjølseth Jernæs og Iver Schonhowd	ISSN 2703-7797 ISBN 978-82-8101-293-6	Oppdragsstidspunkt / periode utført Sept-okt 2022
	Forsidebilde Korsfestelses-scenen fra altertavlen i Sømna kirke. Foto: Henrik Smith	

Prosjektleder Nina Kjølseth Jernæs
Prosjektmedarbeider(e) Iver Schonhowd
Kvalitetssikrer Kjersti Marie Ellewssen

Oppdragsgiver / finansiert av Riksantikvaren
--

Sammendrag Som ledd i de nasjonale oppgavene tildelt fra Klima- og miljødepartementet gjennomfører NIKU i samarbeid med Riksantikvaren tilstandsregistrering av kunst og inventar i norske kirker årlig. I 2022 gikk turen til Helgelandskysten i Nordland. Det ble gjennomført en tilstandsregistrering av kunst og inventar i Sømna kirke i september 2022. En disk med usikker datering fikk tilstandsgrad (TG) 3, en prekestol og en lydhimmel som er plassert på galleriet mot sør fikk TG 2 og resten av de registrerte gjenstandene var i god stand og fikk TG 1.
Abstract In collaboration with The Directorate for Cultural Heritage, NIKU carries out condition registration of art and furnishings in Norwegian churches annually. This is a part of the national tasks assigned by the Ministry of Climate and the Environment. In 2022, the trip went to the coastal area of Helgeland in Nordland County. A condition assessment of art, inventory and interior was carried out in Sømna church in September 2022. A silver platter was assessed and given the condition grade (TG) 2. The rest of the registered items were in good condition and got TG 1.

Emneord kirkekunst, kirkeinventar, tilstandsregistrering, konservering
Keywords Religious art, church inventory, condition assessment, conservation

Avdelingsleder
 Kjersti Marie Ellewssen

Innholdsfortegnelse

1	Prosjektopplysninger	7
2	Bakgrunn for tilstandsregistreringene	7
3	Sammendrag av tilstandsregistreringen i Sømna kirke i 2022	7
3.1	Kunst/inventar med tilstandsgrad 3	8
3.2	Kunst/inventar med tilstandsgrad 2	8
3.3	Kunst/inventar med tilstandsgrad 1	8
4	Ytterligere anbefalinger	9
5	Kilder	9
6	Fotografier september 2022	10

1 Prosjektopplysninger

Kirke:	Kulturminne ID 35289-4, Sømna kirke, Sømna kommune, Nordland
Kirketype:	Tømmerbygning med korsformet plan, ferdigstilt i 1876.
Klimaregistrering:	Nei
Bruksfrekvens:	Kirken er jevnlig i bruk med rundt 40 gudstjenester i året, ca. 25 begravelser og nærmest daglig bruk i ulik sammenheng.
Oppvarming:	Termostatstyrte rørovnere under kirkebenkene gir en konstant temperatur på 18/19 °C.
Belysning:	Elektrisk belysning
Befaring:	26.09.2022
Registratorer:	Nina Kjølseth Jernæs og Iver Schonhowd, NIKU
Rapport:	12.12.2022
Foto:	Nina Kjølseth Jernæs, NIKU, og Henrik Smith, Riksantikvaren.
Prosjekt:	Tilstandsregistrering av kunst og inventar i kirker 2022.

2 Bakgrunn for tilstandsregistreringene

Tilstandsregistreringene er gjennomført i samarbeid med Riksantikvaren, og med nasjonale midler fra Klima- og miljødepartementet. Formålet er å vurdere og registrere tilstanden på veggfast og flyttbar kunst og inventar. Tilstandsregistreringen vil fungere som et grunnlagsdokument for videre planlegging av vedlikehold, sikring og konservering av kunst og inventar i kirkene.

Tilstanden ble undersøkt i hovedsak visuelt og registrert på stedet. De viktigste dataene som blir registrert er følgende:

- Objekttype (altertavle, prekestol, veggdekor osv.).
- Objektbeskrivelse (gjenstandens utforming, f.eks. dekor og farger, og størrelse).
- Gjenstandsmateriale (hovedmaterialene som gjenstanden består av).
- Tilstandsgrad (Tilstandsgraden registreres med tallverdier fra TG 0 – 3, hvor TG 0 betyr god tilstand, ingen tiltak nødvendig, TG 1 stabil tilstand (gjenstanden kan ha noen skader, men ingen aktivitet i skadene) overvåking anbefales, TG 2 noe skadeutvikling registrert, overvåking/behandling anbefales og TG 3 dårlig tilstand med betydelig skadeutvikling registrert og behandling nødvendig). TG 9 benyttes dersom man ikke har anledning til å utføre tilstrekkelig undersøkelse, for eksempel på grunn av plassering.
- Tilstandsbeskrivelse (en forklaring av tallverdiene).
- Bevaringsgrad (Hvor mye av gjenstanden som er opprinnelig, og eventuelle nyere overmalinger, mangler ved gjenstanden, avdekkinger osv.).
- Skadeårsak (tørkeskader, lyspåvirkning osv.) dersom kjent.
- Tiltakstype (f.eks. overvåking, behandling mm. Vurderes først og fremst ut fra tilstandsgrad og i en viss grad bevaringsgrad og verdi).

Dataene fra registreringene legges inn i Riksantikvarens datasystem, Askeladden, mens denne rapporten er et sammendrag av registreringene som er utført.

3 Sammendrag av tilstandsregistreringen i Sømna kirke i 2022

Sømna kirke er rikt utstyrt med blant annet en gammel altertavle fra 1683 og en ny altertavle fra slutten av 1800-tallet. I tillegg er det et alterskap fra middelalderen og en del gjenstander plassert på søndre galleri, heriblant en prekestol og en lydhimmel som har fått tilstandsgrad (TG) 2. Blant kirkesølv var det en disk med store skader som fikk TG 3. Resten av gjenstandene fikk TG 1.

3.1 Kunst/inventar med tilstandsgrad 3

Objekt: En disk i sølv, tydeligvis gammel, men med usikker datering. Den er dekorert med et kors i en sirkel og inskripsjon på bremmen og har en diameter på 14 cm. *Tilstandsvurdering:* Disken har et kraftig brudd på 5 cm. i overgangen mellom skål og brem. *Anbefaling:* Disken bør tas ut av bruk inntil skaden er reparert. Reparerer av sølvsmed med kompetanse på kirkesølv.

3.2 Kunst/inventar med tilstandsgrad 2

Objekt: Prekestol, datert 1725, utført i oljemaling på tre. De fire evangelistene er malt i hvert sitt felt som igjen er tredelt med skriftfelt, billedfelt og navnet på evangelisten øverst. Størrelsen på hvert felt er 50 cm. i bredden og 122 cm. i høyden. Diameter på selve prekestolen er 144 cm. Den står på søndre galleri. *Tilstandsvurdering:* De malte flatene er svært nedmattete og har spor av vannsprut/vasking. Mekaniske skader. Noen har skriblet med blyant i ansiktene på Johannes og Markus. *Anbefaling:* Overvåking. Dersom prekestolen fortsatt skal ha dagens plassering, bør vinduet mot syd få en form for solskjerming. Prekestolen, sammen med de andre gjenstandene som befinner seg på søndre galleri, bør sikres noe bedre mot fysisk berøring. Løstolene var helt inntil de malte overflatene.

Objekt: Lydhimmel fra 1700-tallet, malt med oljemaling på tre. Lydhimmelen er dekorert med en due og stjerner på undersiden. Rundt kanten er det malt i fargene sort, grønt, rødt og hvitt. Lydhimmelen er montert i himlingen på søndre galleri. *Tilstandsvurdering:* Malingen er slitt og det er en del mekaniske skader. *Anbefaling:* Overvåking. Dersom lydhimmelen fortsatt skal ha dagens plassering, bør vinduet mot syd få en form for solskjerming.

3.3 Kunst/inventar med tilstandsgrad 1

Objekt: Altertavle, datert 1683, dekorert med olje- og bronsemaling på tre. Hovedmotivet er Korsfestelsen og på toppstykket er den seirende Kristus. Korsfestelsen er flankert med søyler og akantusdekor. Den er plassert i skipet, inntil korsilleveggen mot syd. *Tilstandsvurdering:* Altertavlen har småskader knyttet til maleteknikk, noe slitasje og stearinsøl. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Alterskap fra senmiddelalderen, dekorert med oljemaling på tre. Når dørene er lukket, kan St. Sunniva og St. Olav sees på hver sitt dørblad. Innvendig er alterskapet overmalt med skrift og blomsterdekor. En kan se spor av figurer og spunsemerker under overmalingen. Bredden på skapet (i lukket posisjon) er 115 cm, høyden 133 cm og dybden 29 cm. Den er plassert i skipet, inntil korsilleveggen mot nord, stående på en base. *Tilstandsvurdering:* Det er noen få utfall av maling i gamle retusjer. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Et brett som er blitt benyttet i forbindelse med nattverdsutstyr, datert 1752, er utført i oljemaling på tre. Brettet befinner seg på alterbordet. Det er et skriftfelt i midten på brettet som mangler noen detaljer i utskjæringene og har noen brudd. En fot mangler. Bredden er 75 cm, høyden 20,5 cm. og dybden er 20 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Altertavle fra slutten av 1800-tallet, malt med oljemaling på lerret. Motivet er Jesus i Getsemane. Basen til bildet er utformet som en kirke. Størrelsen på selve bilde er 162 cm i bredden og høyden er 270 cm. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Lysekroner, datert 1766, utført i messing. Lysekronen har to etasjer med seks lysarmer i hver, den er donert av Pedersen og Falck. Av lysekronene i kirken, så henger denne nærmest koret. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Lysekroner, datert 1766, utført i messing. Lysekronen har to etasjer med seks lysarmer i hver, den er donert av Jonas Pederson. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Kvinneportrett, datert 1633, utført i oljemaling på lerret. Rammen er av nyere dato. Bredden på maleriet inklusive ramme er på 103 cm, høyden er 118 cm og dybden er 8,5 cm. Maleriet henger på søndre vegg under galleriet. *Tilstandsvurdering:* Blakking av maleriets overflate, ellers stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Kirkeskip, datert til 1700-tallet, er dekorert med oljemaling og består også av tre og tekstiler i tauverk og seil. *Bevaringsgrad:* Kirkeskipet er sterkt restaurert og overmalt. Underliggende maling er synlig. Tekstfeltet er ikke overmalt. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Døpefont fra 1600-tallet, malt med oljemaling på tre. Døpefonten er formet som et timeglass, skåret ut av en kubbe. Den er malt i burgunder farge med sort belistning. Høyden er 83 cm og diameteren 61 cm. Den står på søndre galleri. *Tilstandsvurdering:* Døpefonten har vertikale sprekker, mekaniske skader og noe malingsøl. *Anbefaling:* Overvåking. Dersom døpefonten fortsatt skal ha dagens plassering, bør vinduet mot syd få en form for lysskjerming. Døpefonten, sammen med de andre gjenstandene som befinner seg på søndre galleri, bør sikres noe bedre mot fysisk berøring.

Objekt: To lysestaker, datert til 1600-tallet, i messing er plassert på alterbordet. Høyden er 19 cm og diameteren er 18. *Bevaringsgrad:* Lysestakene har en seinere tilføyning for kubbelys. *Tilstandsvurdering:* Stabil. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Brudebenk i tre, datert 1795, er plassert i koret. Spor av rødmaling på nedre del og på sidevanger. Bredden er 125 cm, høyden 117 cm og dybden er på 38 cm. Den står plassert i koret mot syd. *Bevaringsgrad:* Brudebenken har tidligere vært malt. *Tilstandsvurdering:* Stabil tilstand. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Dåpsfat, med ukjent datering. Dåpsfatet er i messing og har svak rand som eneste dekor. *Tilstandsvurdering:* Fatet har noen brudd og reparasjoner i tillegg til noen spor etter slag. Stabil. *Anbefaling:* Overvåking.

Objekt: Kalk, datert 1637, i sølv med spunset dekor og skrift. Høyden er på 20 cm og diameteren på 11,5 cm. *Bevaringsgrad:* Begeret er sannsynligvis av nyere dato. *Tilstandsvurdering:* Stabil. *Anbefaling:* Overvåking.

4 Ytterligere anbefalinger

I kapittel 3 gis det anbefalinger for hva som trengs av konservering for å bevare kirkens kunst og interiør. Arbeidet som anbefales utført, krever spesialkompetanse i de aller fleste tilfeller. Det vises derfor til en kartlegging som KA Kirkenes arbeidsgiverorganisasjon, har gjort i 2022. Her beskrives norske kirkers unike samling av kunst, bruksgjenstander og liturgiske gjenstander, som krever egnet kompetanse og erfaring innen arbeid med lignende materiale. Eksempler på dette er malerikonservering for arbeid med bemalte gjenstander og kunst, gjørtler med erfaring innen reparasjon av kulturhistorisk viktige gjenstander av messing og bronse og sølvsmed med kompetanse på kirkesølv.

Rapporten som omfatter kartlegging av blant annet nødvendig kompetanse for å konservere/restaurere/reparere gjenstander som finnes i norske kirker, er tilgjengelig her: «Kirkens særskilte verdier. Kartlegging av omfang, tilstand og kritisk kompetanse (2022)»: <https://www.ka.no/service/300851/download/id/719741/name/Kirkenes+s%C3%A6rskilte+verdier+KA+rappport+2022+-+web.pdf>

Det er viktig at alt av eldre kirkeinteriør og liturgiske gjenstander registreres i Kirkebyggdatabasen. Dersom dette ikke er gjort, anbefales det å registrere kulturhistoriske gjenstander med tekst og bilder i

databasen. Informasjon om enkeltgjenstander i denne rapporten kan brukes som utgangspunkt for beskrivelse

Det anbefales at det utarbeides en plan for beredskap og en verdbergingsplan for enkeltgjenstander dersom dette ikke er gjort.

5 Kilder

Kirkesøk, Kirkebyggdatabasen og Riksantikvarens arkiv.

6 Fotografier september 2022

Foto 1: Disk med dekorasjoner på bremmen. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 2: Prekestol fra 1724, ikke i bruk og står på søndre galleri. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 3: Lydhimmel fra 1700-tallet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 4: Altertavle, datert 1683. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 5: Alterskap, lukket posisjon. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

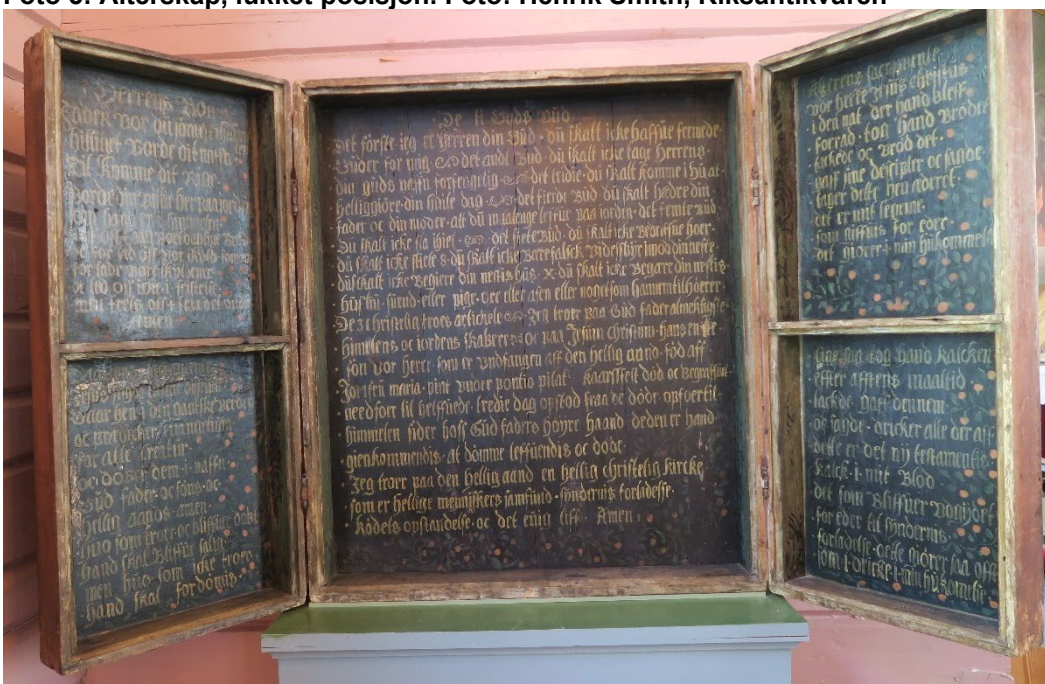

Foto 6: Alterskap, åpen posisjon. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 7: Brett brukt i forbindelse med nattverden. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 8: Altertavlebilde, fra siste halvdel av 1800-tallet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 9: Lysekroner, 1766, donert av Pedersen og Falch. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 10: Lysekroner, 1766, donert av Jonas Pederson. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 11: Kvinneportrett, 1633. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

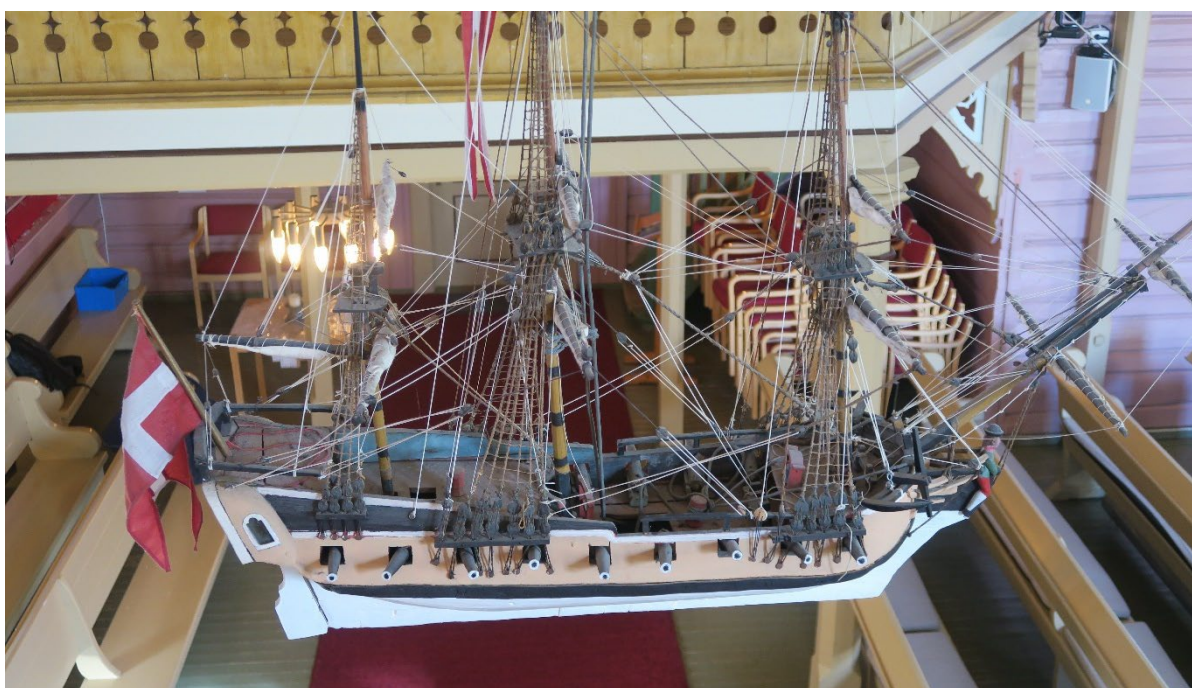

Foto 12: Kirkeskip. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 13: Døpefont. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 14: Lysestake fra 1600-tallet. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 15: Dåpsfat. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Foto 16: Kalk. Foto: Henrik Smith, Riksantikvaren

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 146

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736, Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112, Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00